Otoriter Rejimler Karşısında Öğrenci Hareketleri: Türkiye ve Hindistan Örnekleri

written by Mertcan Doğan | 16 Şubat 2021

Melih Bulu'nun 4 Ocak 2021'de Boğaziçi Üniversitesi'ne rektör olarak atanmasıyla başlayan protestolar, Türkiye'de akademik ve siyasal özgürlüğün tesis edilmesine yönelik demokratik bir talebin karşılığı olarak vuku buldu. Öğrencilerin ve akademisyenlerin Boğaziçi'de sürdürdükleri direniş, çeşitli siyasal hak ve özgürlük taleplerini de kapsayan ortak bir mücadele zemini yarattı.

Bugün Türkiye deneyiminde kendini açık eden bu karşı çıkış, yakın geçmişte Hindistan'da Jawaharlal Nehru University'de (JNU) gerçekleştirilen öğrenci protestolarını anımsatır. Bu yazıda otoriter rejimlerin üniversitelere saldırma sebepleri ile öğrenci hareketlerinin toplumsal itirazın çekirdeğinde bulunan konumları, Hindistan'da gerçekleşen JNU ve Türkiye'de gerçekleşen Boğaziçi eylemleri üzerinden karşılaştırmalı olarak tartışılmaya çalışılacaktır.

Bilgi – İktidar İlişkisi ve Otoriter Rejimler

Akademik özgürlük temelinde bilginin üretimi ve yayılması rolünü üstlenen başat kurumlar olarak üniversiteler, birçok ülkede otoriter rejimler tarafından baskılanır ve denetim altında tutulmaya çalışılır. Bu durumun sebebi ise iktidarın bilgi[1] ile kurduğu doğrudan ilişkidir. Başka bir deyişle üniversiteler bilgi üretmeye muktedir oldukları için "tehdit" haline gelir, siyasi iktidarların hedefi olur. İktidarın bilgiye yönelmesinin nedeni, bilginin özünde yer alan hakikat mefhumudur. Michel

Foucault bilginin önemini hakikati içermesine dayandırarak bilginin iktidar ile ilişkisini döngüsel olarak nitelendirir ve bu ilişkinin iktidar rejiminin oluşumuna kaynaklık ettiğini söyler.[2] Hakikatin bilgisi, iktidarın "ne olduğu" ve "ne olmadığı" üzerinden kendisini kurmasını sağlayan bir meşruiyet/onay aracı olarak görülebilir. Kendisinin ve ötekinin bilgisine sahip olan iktidar, bilgi üzerindeki hâkimiyetini daimi kılmak ve böylece varlığını güvence altına almak ister. Bu istek, otoriter rejimlerde bilginin üretildiği kaynaklara müdahale etme yönünde saldırgan bir eğilim açığa çıkarır.

Otoriter rejimler en genel tanımıyla iktidar ilişkilerinin göstergesi olan otoritenin, devletin baskı aygıtları yoluyla kurumsallaştığı siyasal rejimlerdir. Bu rejimlerde; her an keyfi bir şekilde müdahaleye uğrama riskinin yarattığı korku, toplumun otoriteye olan bağlılığını artırır ve özgürlüklerin kaybına yol açar.[3] Otoriter rejimler altında yönetilen ülkelerde özgürlük kaybının bariz şekilde görüldüğü alanlardan biri de üniversitelerdir. Serhat Tutkal'ın bilgi-iktidar ilişkisini Barış İçin Akademisyenler örneği üzerinden tartıştığı makalesinde belirttiği üzere, otoriter rejimler akademik özgürlüğü ortadan kaldırmak için; akademik kurumları ve akademisyenleri itibarsızlaştırmak, idari-hukuki soruşturmalar başlatmak, kolluk kuvvetlerini kullanarak şiddet tekeline başvurmak gibi çeşitli baskı metotları uygular.[4] Bu analiz düzeyinde, Türkiye'de güncel olarak Boğaziçi Üniversitesi'nde, Hindistan'da ise geçtiğimiz yıl Jawaharlal Nehru University'de gerçekleşen öğrenci eylemleri ve beraberindeki gelişmeler incelenmeye değer iki örnektir.

Jawaharlal Nehru'da Öğrenci Eylemleri

Narendra Modi ve genel başkanı olduğu Hindu milliyetçisi parti Bharatiya Janata'nın (BJP) 2014 Hindistan Genel Seçimleri ile iktidara gelmesinden bu yana Hindistan'da akademik özgürlüğün ve kurumsal özerkliğin erozyona uğradığı söylenebilir. 2020 SAR (Scholars at Risk) raporuna[5] göre sadece geçtiğimiz yıl içerisinde Hindistan'da yükseköğretim kurumlarına yönelik 71 saldırının gerçekleşmiş olması, bu erozyonun mahiyetini anlatır. 5 Ağustos 2019'da Cammu ve Keşmir[6] bölgesine sınırlı bir özerklik tanıyan özel statünün kaldırılmasının ardından, Modi hükümeti bölgede üniversite kampüslerini aylarca kapatmış ve internet erişimini keserek kurumları işlemez hale getirmiştir.[7] Bu durum, bilgiye erişimi kısıtlayan ciddi bir hak ihlali olmanın yanı sıra Hindistan'da Keşmir sorunu ile sembolize olan aşırı sağ eğilimleri ve özellikle de Müslümanlara yönelik ayrıştırıcı hükümet politikalarını gözler önüne serer. Hükümetin Müslüman karşıtı politikalarına bir diğer örnek ise 11 Aralık 2019'da Hindistan Parlamentosu tarafından kabul edilen Vatandaşlık Yasası Değişikliği[8] olmuştur. Mülteciler için vatandaşlık hakkını düzenleyen yasa değişikliği, vatandaşlık kanununda reforma giderek Afganistan, Bangladeş ve Pakistan'dan Hindistan'a iltica eden çeşitli etnik ve dini gruplar için vatandaşlığa geçiş hakkı tanımış ancak Müslümanlar düzenlemenin dışında tutulmuştur.[9]

Vipin Kumar/ Hindustan Times[10]

Ayrıştırıcı yasa değişikliğine itirazın yükseldiği en önemli merkezler ise üniversitelerdir. Tarihsel süreçte muhalif öğrenci hareketleri ile özdeşleşen JNU, bunların başında gelir. 13 Kasım 2019'da Modi iktidarının yurt ücretlerini fahiş oranda artırmasıyla başlayan öğrenci boykotu, Aralık ayında Vatandaşlık Yasası Değişikliği karşıtı eylemlerle birleşerek kitlesel bir direnişe evrildi.[11] Böylece yıllardır Hindistan'da politik çoğulculuğu sınırlandıran; yasama organını, siyasi partileri ve sivil toplumu baskılayarak muhalefet etmeyi neredeyse imkânsızlaştıran Modi hükümetine karşı demokrasi savunusunun özneleri öğrenciler oldu. Eylemler polis şiddetine başvurularak bastırılmaya çalışıldı; ocak ayında aşırı sağ öğrenci gruplarının üyeleri, BJP tarafından popüler hale getirilen "Hail Lord Ram" sloganını atarak JNU kampüsünü talan etti ve birçok öğrenciyi yaraladı.[12] Şiddet eylemlerine karşı etkin bir soruşturma yürütülmez ve saldırıların failleri yakalanmazken 1967'den beri yürürlükte olan Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası kapsamında JNU öğrencilerinin barışçıl eylemleri kriminalize edildi ve terör faaliyetleri yürüttükleri gerekçesiyle birçok öğrenci ve akademisyen tutuklandı. [13]

Hindistan'dan Boğaziçi'ne Bakmak

Hindistan'da gözlemlediğimiz akademiye yönelik baskı politikasının bir benzeri de Türkiye'de yaşandı/yaşanıyor. Türkiye'deki süreç Eylül 2016'da barışı savunan akademisyenlerin KHK'lar ile sistematik olarak ihraç edilmeye başlaması üzerinden kristalize olur. Bu beş yıllık dönem boyunca, üniversitelerin akademik özerkliklerini yitirdiği ve ürettikleri bilginin eleştirel olmaktan uzaklaştırılarak siyasal iktidarın çıkarlarını korumaya ve onları yeniden üretmeye zorlandığı söylenebilir. Bugün Boğaziçi Üniversitesi'nde Ocak 2021'den beri süregelen öğrenci ve akademisyen eylemleri bu tarihsel bağlam içerisinde okunmalıdır.

Ümit Bektaş/Reuters[14]

Boğaziçi rektörlüğüne akademik bağımsızlık ve kurum içi demokratik süreçleri yok sayarak dışarıdan bir rektör atanması nedeniyle başlayan protestolar, OHAL döneminden bu yana siyasal iktidarın dayattığı keyfi uygulamaların tümüne yönelik bir itirazı da içerir. Tıpkı Hindistan örneğindeki gibi Boğaziçi'nde de öğrencilerin ve akademisyenlerin başlattığı eylemselliğin gerisinde otoriter devlet aygıtının yarattığı toplumsal/siyasal sıkışmışlığın yattığı söylenebilir. Her iki örnekte de toplumda biriken rahatsızlık, öğrenci hareketlerinin dinamizmi ile birleştiğinde daha büyük bir kitleyi mobilize eder hale gelmiştir. Boğaziçi'ndeki LGBTİ+ öğrencilerin ilk günden beri başat öznelerinden olduğu eylemlerin, Türkiye'de son yıllarda eşitlik talebinin bu denli büyük bir toplam tarafından dillendirildiği nadir örneklerden olduğunu söyleyebiliriz. JNU'da Müslümanlara eşit yurttaşlar olarak muamele edilmesini isteyen Hindistanlı öğrenciler ile "LGBTİ+ hakları insan haklarıdır" diyen Boğaziçili öğrencilerin kesişen taleplerinde iktidarın söylemine karşı kendi alternatiflerini üretme isteği bulunur. Ötekinin bilgisini iktidarın tekelinden kurtarmaya yönelik bu karşı çıkış; kampüsteki gökkuşağı bayraklarında; yalnızca Türkçe değil, Kürtçe ve Ermenice de yazılan bildirilerde; öğrencilerin devam eden savaşı ve hak ihlallerini unutturmama ısrarında kendini gösterir. Mevcut bilgi-iktidar ilişkilerini sarsan ısrar ve itirazlar Türkiye'de de öğrencilerin ve mücadelelerinin kriminalize edilmesi çabalarıyla sonuçlanmıştır.

Sonuç Yerine

Otoriter rejimlerde akademiye yöneltilen şiddetin metotları aynılaştığı ölçüde direniş pratikleri de benzeşir. Baskı metotları karşısında akademik özgürlüklerin korunmasının başat yolu ise Hindistan ve Türkiye örneklerinde olduğu gibi yine üniversitelerde ve alternatif akademilerde direniştir. Çünkü iktidarın meşruiyetini sağlayan bilgiye karşılık akademinin kendi bilgisini üretmesinde dönüştürücü bir potansiyel bulunur. Bu potansiyel, iktidarın sözünün karşısında ötekinin kendi sözünü üretebilmesi ile açığa çıkar ve ancak bu şekilde baskı politikaları ile mücadele edilebilir. Bu anlamda,

akademinin asli paydaşları olan öğrencilerin otoriter rejimler karşısındaki direnişi, ana akıma bağlanmayan ve iktidarın dili ile konuşmayan bir karşı politikanın üretilmesi açısından önemlidir. Öyle ki, hem Türkiye'de hem de Hindistan'da öğrenci hareketlerinin itiraz ve taleplerinin süreç içerisinde otoriter rejimlere dönük bir demokrasi savunusu ve hak mücadelesine dönüşmesi bunun göstergesidir. Toplumsal itirazın güçlü bir şekilde dillendirildiği bu örnekler, öğrenci hareketlerinin otoriter rejimler karşısında merkezi bir rolü olduğunu bizlere hatırlatır.

[1] Burada bilgi Michel Foucault'tan hareketle bir dönemin ortaya koyduğu söylemi ve bu söylemi mümkün kılan koşulların kendisini bilmek olarak yorumlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Urhan, Veli, *Foucault ve Bilginin Arkeolojisi,* Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s.10-15.

[2] Foucault, Michel, *Entelektüelin Siyasi İşlevi,* çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s.23.

[3] Pirili, R. Mustafa, "Devlet ve Otoriterlik Üzerine", "İktisat ve Toplum Dergisi (2016), sayı 68, s.16-18.

[4] Tutkal, Serhat, "Power, knowledge, and universities: Turkey's dismissed 'academics for peace'", Critical Studies in Education, (2020).

[5] Scholars at Risk (SAR), *Free to Think Report 2020*, India's Clampdown on Dissent, Erişim tarihi: 5 Şubat 2021, https://www.scholarsatrisk.org/resources/free-to-think-2020/

[6] 1947-48'de Pakistan ordusunun Keşmir'e askeri müdahalede bulunmasının ardından bugün Azad Keşmir denilen bölge Pakistan'a katılmış, Keşmir'in halkı Müslüman olan diğer üçte ikilik kısmı ise Hindistan yönetiminde kalmıştır. Keşmir Sorunu'nun tarihçesi için: Sander, Oral, *Siyasi Tarih: 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s. 292-294.

[7] Areeb Ahmed ve Mohd Kumail, "İnternet Lockdown in Kashmir", Erişim tarihi: 6 Şubat 2021, https://www.theleaflet.in/internet-lockdown-in-kashmir-281-days-and-counting/#

[8] Vatandaşlık Yasası Değişikliği- Citizenship Amendment Act'ın kabulüne dair resmi gazete kararı, Erişim tarihi: 6 Şubat 2021 http://egazette.nic.in/WriteReadData/2019/214646.pdf

[9] "What is CAA?", Erişim tarihi: 7 Şubat 2021, https://timesofindia.indiatimes.com/india/what-is-caa/articleshow/73153785.cms

[10] https://www.aljazeera.com/news/2020/1/7/jnu-attack-india-police-file-case-against-injured-student-leader

[11] Scholars at Risk, *Free to Think Report 2020*, India's Clampdown on Dissent, Erişim tarihi: 7 Şubat 2021 https://www.scholarsatrisk.org/resources/free-to-think-2020/

[12] Amrit Dihillon, "Student Protests Across India After Attack At Top Delhi Universities", Erişim tarihi: 8 Şubat 2021 https://www.theguardian.com/world/2020/jan/06/students-injured-in-india-after-masked-attackers-raid-top-university

[13] Shuriah Niazi, "Students Arrested Under Cover COVID-19", Erişim tarihi: 8 Şubat 2021 https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200515085159565

[14] https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-bogazici-idUSKBN2A70DD

Bu blog yazısı Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.